

Andrzej Kilanowski

Kardynał Leo Sheffczyk

Studia Elbląskie 3, 283-285

2001

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

KARDYNAŁ LEO SCHEFFCZYK

Leo Scheffczyk urodził się 21 lutego 1920 roku w Bytomiu na Górnym Śląsku. Nosząc polsko brzmiące nazwisko, był Ślązakiem nierozzerwalnie związanym z kulturą i świadomością niemiecką. Okres zawieruchy plebiscytów i Powstań Śląskich nie wywiera na jego rodzinie większego wpływu. Niezmacony niczym czas dzieciństwa i młodości upływa mu spokojnie. Bez większych trudności przechodzi kolejne stopnie wiedzy szkolnej szybko odkrywając w sobie powołanie kapłańskie. W tym celu udaje się do Wrocławia, gdzie rozpoczyna studia filozoficzne i teologiczne. Zostają one przerwane wybuchem wojny. Młody Leo otrzymuje powołanie do wojska. Prerażające doświadczenie faszyzmu i wojny kończą się niewolą w lagrze wojskowym a po odzyskaniu wolności przesiedleniem do Niemiec. W Freisingu podejmuje rozpoczęte studia teologiczne by w 1947 roku zostać kapłanem.

Od tego czasu rozpoczyna się dwubiegunowo przebiegająca praca i aktywność naukowa Leo Scheffczyka¹. Już trzy lata po święceniach kapłańskich broni doktorat z teologii a w 1957 roku przychodzi habilitacja. Ma ona miejsce na Uniwersytecie w Monachium. Z drugiej strony L. Scheffczyk pragnie dokonać rozliczenia ze strasznym okresem nazizmu na nowo szukając ojczyzny już nie na Śląsku lecz w Republice Federalnej Niemiec. Nie przypadkowo więc w 1952 roku zostaje mianowany docentem *Philosophisch-Theologische Hochschule für ostdeutsche Theologen* w Königstein. W środowisku tym odnajduje wielu znajomych z okresu przedwojennego. Swoją doktorat pisze pod kierunkiem Franza Xavera Seppela profesora historii Kościoła z Uniwersytetu Wrocławskiego². Dużo czasu poświęca pracy pastoralnej dedykowanej rzeszom przesiedleńców ze Śląska i z Prus Wschodnich. Najprawdopodobniej doświadczenia te inspirują go do zainteresowania się historią początkowo w wymiarze klasycznym, później — teologicznym. To właśnie w Königstein znajdują się korzenie jego myśli teologicznej bazującej głównie na

---

¹ A. Kilanowski, *Dio Padre in Rahner, von Balthasar e Scheffczyk. Elementi per una teologia della prima Persona trinitaria*, Rzym 1998, s. 178.

² F. Courth, Leo Scheffczyk zum 75 Geburtstag, „Deutsche Tagespost” 234(1995), s. 7. Jest to jeden z nielicznych artykułów w którym analizuje się nie tylko myśl teologiczną Scheffczyka lecz także jego życiorys mający duży wpływ na jego główne idee naukowe. Co więcej istnieje stosunkowo mało publikacji poświęconych samemu Scheffczykowi. Większość z nich zawarte są we wprowadzeniach do jego książek lub na okładkach jego publikacji.

wymiarze historycznym objawienia Bożego. W tym miejscu warto zauważyć, że pierwszy artykuł Scheffczyka opublikowany w *Münchener Theologische Zeitschrift* poświęcony był problemom historycznym³.

Decydującym momentem dla zainteresowań i aktywności teologicznej Leo Scheffczyka było jednak spotkanie a później wspólna praca z Michaeliem Schmausem. Pod jego kierunkiem nastąpi habilitacja Scheffczyka. U Schmausa znajdzie on potwierdzenie dla swoich poszukiwań i przemyśleń. Dogmatyka — jak zauważa Schmaus — nie może eksponować wyłącznie elementu spekulatywno-naukowego. Przeciwnie, jej pierwszoplanowym zadaniem jest wymiar zbawczy dokonujący się w historii, historii objawienia i dokupienia dokonany w osobie Jezusa Chrystusa⁴. To dlatego myśl teologiczna Scheffczyka określana będzie „(...) nie tylko w znaczeniu dogmatyki właściwej, lecz jako realne i konkretne spotkanie z Jezusem Chrystusem. W spotkaniu tym nie chodzi wyłącznie o metafizyczną czy dogmatyczną prawdę traktatów *De Deo Uno e Trino*. Przeciwnie, dotyczy ono odwiecznego Słowa Bożego i uniwersalnej prawdy zbawienia obecnej w historii Jezusa Chrystusa jako obecność i uobecnianie się osobowego i rzeczywistego Boga”⁵. Wartym zauważenia jest fakt, że F. Courth, autor tego komentarza, używa tu rzeczownik „Gegenwart”, który oznacza nie tylko obecność lecz także terażniejszość, współczesność czy po prostu czas terażniejszy.

Zainteresowanie rolą i znaczeniem historii w chrześcijaństwie zbiega się z nominacją profesorską Fakultetu Teologii Katolickiej Uniwersytetu w Tybindze. Będzie tam wykładał w latach 1957–1965. Praca na tym jednym z najbardziej znanych uniwersytetów niemieckich, w którym pod wpływem myśli protestanckiej eksponowano wymiar egzystencjalny i historyczny wydarzeń zbawczych, ma wielki wpływ na jego myśl teologiczną. „Jego prace nie są przypadkowe. Są refleksją nad dziejami zbawienia, którego początkiem jest dzieło miłości Boga”⁶. Widać to bardzo wyraźnie śledząc kolejne publikacje Scheffczyka na temat stworzenia i opatrności, zbawczej mocy Słowa Bożego, osobowego życia Boga Trójcy Świętej czy społeczności zbawczej którą jest Kościół. Nurtują go pytania relacji biblijnej historii zbawienia z aktualnym życiem ludzi wierzących. Mobilizuje go to do nowego spojrzenia na rolę i znaczenie dogmatu w doktrynie chrześcijańskiej. „Szczególnie dużo uwagi poświęcał historii dogmatów jako punktowi odniesienia dla pobudzenia refleksji teologicznej”⁷. Publikacje na ten temat zyskują uznanie a ich autor zaproszony zostaje do współpracy w głośniejszym *Mysterium Salutis*⁸. Oprócz tego wykłada dogmatykę właściwą, czego efektem będzie bardzo ważne opracowanie *Der Eine und Dreifaltige Gott*⁹. Książka ta odwołując się do klasycznych traktatów *De Deo Uno e Trino* jest już jakościowo

³ L. Scheffczyk, Friedrich Leopold zu Stolberg's „Geschichte der Religion Jesu Christi”. Die Obwendung der katholischen Kirchengeschichtssreibung von der Aufklärung und ihre Neuorientierung im Zeitalter der Romantik, MThZ 3(1952), s. 34 nn.

⁴ M. Schmaus, *Wiara Kościoła. Dogmatyka podręczna*, Gdańsk 1989, t. I, s. 31–33.

⁵ F. Courth, Leo Scheffczyk zum 75..., s. 7.

⁶ Nota redakcyjna na temat autora na okładce L. Scheffczyk, *Zmartwychwstanie*, Warszawa 1984.

⁷ J.I. Saranyana, J.L. Illianes, *Historia teologii*, Kraków 1997, s. 525.

⁸ L. Scheffczyk, *Lehramtliche Formulierungen und Dogmengeschichte der Trinität*, w: MySal II, s. 146–220.

⁹ Pierwsze wydanie ukazało się w Mainz 1968 roku.

innym ujęciem teologii systematycznej. W tym miejscu wystarczy odwołać się do jej włoskiego wydania noszącego bardzo trafny tytuł *Bóg który przychodzi*, a wyjaśniającego w ten sposób jakże trafnie całą nowość myśli Scheffczyka¹⁰.

Całość tych prac znajduje się po znacznym wpływie Michaela Schmausa, z którym Scheffczyk pozostaje w ciągłym kontakcie. Co więcej, w 1965 roku, z momentem przejścia na emeryturę Schmausa, czterdziestopięcioletni Scheffczyk zostaje mianowany dziekanem Katedry Teologii Katolickiej na Uniwersytecie w Monachium. Spędzi tu najbardziej twórcze i płodne literacko lata swojego życia. Wśród rozlicznych publikacji i monografii teologicznych tego okresu na szczególną uwagę zasługuje, opracowany przy udziale innych autorów, monumentalny *Handbuch der Dogmengeschichte* oraz *Lexikon der Theologie-Wissenschaftsgebiete*¹¹. Rozszerza się też jego spektrum zainteresowań teologicznych, gdzie oprócz zagadnień trynitarnych pojawia się problematyka chrystologiczna, mariologiczna, czy sakramentologia. Leo Scheffczyk nie boi się analizować spraw bieżących. Był czynnie zaangażowany w aplikacje pastoralne i liturgiczne Soboru Watykańskiego II w Niemczech w ramach *Würzburger Pastoralkonferenz*. Baczenie obserwując sytuację posoborową Kościoła przestrzega przed nadmiernym progresizmem. Dokonuje na tym polu rzetelnych opracowań dotyczących prymatu św. Piotra nie uciekając od tematyki bardziej „bieżącej”. Swego czasu głośnym echem odbiła się jego polemika z tezami Hansa Künga¹². W tym wszystkim widać jego gorące umiłowanie Kościoła. Wystarczy nadmienić, że wśród ogromu pracy nigdy nie przestał pracować w monachijskim seminarium duchownym.

W Polsce znany jest przede wszystkim z wystąpień i sesji naukowych, głównie jednak jako autor przetłumaczonej na język polski w 1984 roku książki *Zmartwychwstanie*. W toku polemiki ze współczesnymi krytycznymi stanowiskami, poprzez analizę świadectw biblijnych i systematyczny wykład książka ta ukazuje dramatyczną wymowę słów świętego Pawła: „Jeżeli Chrystus nie zmartwychwstał, daremna jest wasza wiara”; słów, które decydują nie tylko o sensowności jednostkowego i społecznego życia chrześcijańskiego, lecz także o egzystencjalnej wartości prawd i znaków zbawczych¹³.

W 1985 roku przechodzi na emeryturę, która nie oznacza kresu jego pracy naukowej. Przeciwnie, właśnie od tego czasu udziela się publicznie przewodnicząc lub biorąc udział w wielu konferencjach i sesjach naukowych. Jest członkiem *Pontificia Accademia Teologica Romana* i *Accademia Pontificia Mariana Internationalis*. W Niemczech jest fundatorem *Zahlreicher systematischer, dogmengeschichtlicher und zeitnah orientierter theologischer Werke und Beiträge*. Bardzo dużo publikuje. Zebrana przez Aloisa Fedlera bibliografia Leo Scheffczyka, doprowadzona do roku 1992, obejmuje ok. 630 publikacji. W latach 90., wraz z Antonem Ziegenausem rozpoczyna opracowanie *Dogmatik in acht Bände*. Dnia 21 lutego 2001 roku papież Jan Paweł II ogłosił jego nominację do kolegium kardynalskiego Kościoła katolickiego.

¹⁰ L. Scheffczyk, *Il Dio che verrà*, Torino 1975.

¹¹ Więcej informacji na temat tych i innych publikacji zob.: A. Ziegenaus, F. Courth, Ph. Schaffer (Hrsg.), *Veritati Catholicae. Festschrift für Leo Scheffczyk zum 65 Geburtstag*, Aschaffenberg 1985

¹² L. Scheffczyk, *Aufbruch oder Abbruch des Glaubens*, Stein am Rein 1976.

¹³ Nota redakcyjna..., jw.